

Cadestelle

Op nieuwjaarsochtend is een roos uit de knop gekomen. De bloem groet me in de voortuin op de regenachtige eerste dag van het jaar. Het is veel te warm en dat is ook het enige waar ik deze winter met Pietro over praat. Eens in de zoveel weken komt hij met zijn rammelende Ape twee kwintalen haardhout afleveren in mijn garage, waar we het samen uitladen. ‘De natuur denkt dat het voorjaar is,’ zei hij een paar dagen geleden. Ik dacht ongeloof in zijn stem te horen, maar geen bitter ongeloof. Zijn toon is altijd luchtig, zijn gezicht staat altijd vrolijk, zijn tanden zijn opmerkelijk wit voor deze streek en zijn donkere krullen nog altijd niet grijs. Ik ken weinig mensen die zo hard werken als Pietro, die zich uitslooft op het agrarische familiebedrijfje waar zijn oom de scepter zwaait. De oom wordt in het dorp Kwartjessplijter genoemd, omdat hij het geld dat de familie verdient met haar harde werk in de stallen en op het land razendsnel uitgeeft.

Ik vroeg Pietro of hij bezorgd was om de wijngaard.

Hij maakte de klank die hier ‘ja, wat denk jij dan’ betekent: een krachtig, langgerekt ‘èh’. ‘De ranken zijn nog altijd niet in rust,’ verklaarde hij. ‘Als het flink gaat vriezen terwijl de sapstromen nog niet zijn gestopt, hebben we een groot probleem. En we kunnen ook nog altijd niet beginnen met snoeien.’

Het is mistig op deze nieuwjaarsdag. Ik woon al weken in de mist. Er zal niet meer dan vijftig meter zicht zijn, want het clubhuis en de velden van de voetbalclub in het dal achter mijn huis zijn verdwenen. Twee oude, hoge fijnsparren die tussen mij en de heuvels staan steken antracietkleurig af te-

gen het lichtgrijze waas dat van gras tot sterrenstelsel lijkt te reiken. Daarachter is niets meer. Zo komen sparren het best tot hun recht, denk ik: als de kleur eruit is, de achtergrond is uitgewist en ze louter vorm zijn.

De mist neemt de omgeving weg, verzwakt geluid, brengt aanvankelijk verzachting, maar na een dag of vijf begint de dichte deken me altijd te benauwen. Ik voel me opgesloten in eentonigheid, alsof onvoldoende zicht ook de geest beperkt. Mist is het mooist als die niet overal is, niet álles opslokt, maar een deel van het landschap in mysterie hult. Als je er zelf buiten staat, ernaar kunt kijken met een heldere geest.

Maria, een vriendin uit het dorp, komt op de koffie en kijkt me geamuseerd aan als ik over de mist begin.

‘Dit is geen mist,’ zegt ze. ‘Dit is een *nuvola bassa*.’ Een laaghangende wolk.

‘Een wólk?’

Ze knikt. ‘Mist stijgt op van het land. Dit hangt in de lucht.’

Vertwijfeld kijk ik naar buiten. Op de waslijn zit een verregende pimpelmees, zijn blauwe petje verformfaaid alsof hij een wilde nacht achter de rug heeft. Achter hem hangt het grijs. De mogelijkheid dat dit wolken zijn in plaats van mist is nog nooit in mijn laaglandbrein opgekomen.

‘Maar hoe zie je dan het verschil?’

Maria kijkt me recht aan en lacht, schel en kort. Ze strekt haar armen uit, met de handpalmen omhoog, alsof ze me iets wil overhandigen. Het gebaar doet me aan een priester denken. ‘Dat zíe je,’ zegt ze.

Wanneer Maria weer is vertrokken trek ik mijn wandelschoenen aan. Ik besluit naar het uitkijkpunt in het naaldbos te lopen, een wandeling van drie kwartier. Eerst omhoog richting het dorp, Cadestelle, dat in de wintermaanden is uitgestorven – het staat vol tweede huizen van rijkelui uit Portovento, de havenstad die hemelsbreed zo’n dertig kilometer zuidwaarts ligt. Tussen Cadestelle en Portovento ligt

een gebergte, een natuurlijke grens, die soms aanvoelt als de grens tussen dag en nacht, vooral in de herfst- en wintermaanden. Dan is het in Cadestelle klam en nat en grijs en aan de andere kant droog en zonnig en diepblauw. Niet zo gek dus, dat de rijkelui Cadestelle in die maanden mijden als de pest.

In de zomer komen ze massaal, de Portoventianen. Dan openen ze voor het eerst in maanden de luiken, maaien het heuphoge gras rondom hun villa's en beginnen fanatiek tomaten, courgettes en aubergines te zaaien in hun moestuinen. Die maanden bruist het dorp. Er is rumoer, er zijn feesten, er wordt gewandeld in het naaldbos. Vanaf september neemt het rumoer af, langzaam maar zeker, als een wijnstok die na de oogst zoetjesaan in rust gaat. Nu, in het diepst van de winter, is alleen de harde kern er, die bestaat uit mensen die maar één huis hebben, die zich aan Cadestelle hebben verbonden in warme en koude dagen, bij zon en bij wolken, die hun dorp willen koesteren, alle dagen van het jaar.

Het eerste huis dat ik op mijn wandeling naar het uitkijkpunt passeer staat iets hoger op de heuvel. Ook daar woont een vrouw alleen, mevrouw Tulippi. Zij is er het hele jaar. Ze is de kleinste vrouw die ik ooit heb ontmoet. Als ik langs haar huis loop, dwaalt de titel *The Constant Gardener* altijd door mijn hoofd, hoewel ik het boek nooit heb gelezen. Mevrouw Tulippi is, ondanks haar hoge leeftijd, een *constant gardener*. Klein zijn, constateer ik op een van de vele dagen dat ik haar aan het werk zie, is een voordeel voor wie graag tuiniert: ze hoeft amper te bukken. Ik vermoed zelfs dat het haar geheim is, dat ze daarom ondanks haar leeftijd dag in, dag uit het werk van vier tuinmannen verzet. In het voorjaar kan het hele dorp meegenieten van haar arbeid, dan verandert haar volledige voortuin in een veelkleurige tulpen- en hycintenziee.

Soms kom ik haar toevallig tegen als ze met haar bood-

schappen terugkeert uit het dorp. Dan vraag ik of ik een paar tassen voor haar kan dragen en antwoordt ze vriendelijk doch resoluut dat dat niet hoeft omdat haar tassen heel licht zijn. Meestal tilt ze er een omhoog om het te demonsteren. Ze kijkt nooit op als ik voorbij haar hek loop en 'Buongiorno!' roep. Aanvankelijk dacht ik dat ze niet zo op sociaal contact was gesteld, maar later hadden we een keer per ongeluk wel oogcontact en groette ze terug, dus nu denk ik dat ze slecht-horend is.

Ik vervolg mijn weg omhoog, naar de rand van het naald-bos. In een van de tuinen staat een forsythia in bloei, sinds twee weken. Die boom is het tegenovergestelde van mevrouw Tulippi. Soms vergeet ik ernaar te kijken, maar de forsythia staat niet toe dat je haar zomaar voorbijwandelt: de sterke, kruidige, jasmijnachtige geur lokt je onherroepelijk naar het nu, dwingt je op te kijken, haar schoonheid te bewonderen, haar geur diep op te snuiven. Als een diva, gehuld in een fel-gele jurk en een overdaad aan parfum, trekt ze alle aandacht.

Dat ze begin januari in bloei staat is niet zo opmerkelijk als bij de roos. Vorig jaar gingen de eerste gele bloemetjes half januari open. Wat wel anders is dan normaal: tussen het frisse geel hangt, vooral aan de onderkant van de struik, bruin blad. De forsythia lijkt dit jaar niet lekker in haar vel te zitten. De zoom van haar jurk is vies, alsof ze 's nachts over modderige paden dwaalt.

Nog hoger op de heuvel staat het huis van Aldo. Mensen die zijn naam niet kennen noemen hem *l'uomo con le capre*, de man met de geiten. Hij is in de tachtig en omdat zijn huis en moestuin op mijn vaste wandelroute liggen, maken we regelmatig een praatje. Op deze nieuwjaarsdag regent het, dus de kans dat ik hem tegenkom is klein. Hij zit waarschijnlijk binnen bij de kachel, de geiten warm op stal. Vanaf de weg is de stal niet zichtbaar en toch wist ik lang voordat ik Aldo had ontmoet dat hier iemand woonde die geiten hield. De

geitengeur hangt om zijn huis alsof die door een onzichtbare stolp op de plek wordt gehouden.

Nog iets hoger, bijna bovenaan de klim naar het naaldbos, staat het liefste huis van Cadestelle, gelegen op de mooiste plek van het dorp. Ik droom ervan om in dit kleine witte huis te wonen. Het heeft vrij uitzicht over het dal, over de Povlakte, tot aan de Alpen. De eigenaren zijn er nooit, ik begrijp niet waarom ze het niet verhuren of te koop zetten.

Er staan geen auto's bij de ingang van het naaldbos. Italianen zijn dol op wandelingetjes, vooral na de maaltijd, maar miezer is genoeg om ze af te schrikken. Het beperkte zicht belooft bovendien weinig spektakel op het uitkijkpunt. De paden zijn modderig, de takken druipen, tussen de dennen hangt dikke grijze mist.

Nee, geen mist dus, een wolk. De echo van het lachje van Maria klinkt nog altijd in mijn hoofd.

Dit bos is voor mij vertrouwd terrein. Hier lopen voelt als een goede vriend treffen. Een goede vriend die vandaag toevallig net een rottag heeft.

Ook hier verkeren struiken en bomen in verwarde staat. Vooral de acacia's. Aan de uiteinden van de kale takken groeit felgroen blad. Van ver lijkt het of de bomen met pluimen zijn gedecoreerd. Normaal is januari in dit gebied het moment van vrieskou en sneeuwval, zijn de bomen versierd met ijspegels of ruige rijp, maar deze winter heeft het nog maar twee dagen gesneeuwd en hooguit een week gevoren.

Er zijn geen andere mensen; dieren en vogels houden zich schuil. Het uitkijkpunt biedt slechts een breder uitzicht op eentonig grijs.

Op de terugweg valt mijn oog op kleine gele bloemen in de berm. Verbaasd sta ik stil. Akkergoudsbloem. Ik pak mijn telefoon, zoek op Wikipedia naar informatie en lees: 'De akkergoudsbloem bloeit van juni tot oktober. In het Middellandse Zeegebied meestal van november tot mei.'

Mijn verbazing is onterecht.

Een paar meter verder staat een paardenbloem in bloei, ernaast een paars bloemetje dat hier veel voorkomt, *fiordaliso alpino*, het Noord-Italiaanse achterneefje van knoopkruid en de korenbloem. Ik besluit mijn telefoon in mijn jaszak te laten en gewoon te genieten van de vrolijke kleurtjes in het verder grijze en bruine landschap.

Als ik later op de dag langs Briscola loop, het restaurant in het dorp, zie ik een A4'tje op de deur hangen. WE GAAN OM VIJF UUR OPEN, staat er in grote letters op geschreven. En in kleinere letters eronder: ONGEVEER.

'Je bent in volledige winteruitrusting vandaag,' zegt Antonio als ik op een woensdagochtend zijn winkeltje binnenstap. Hij doelt op mijn muts. Er is nog een klant, een man van een jaar of veertig, met een zwarte hond die fanatiek kwispelt en me lief aankijkt.

'Ik heb natte haren,' leg ik uit. 'En als ik hier in Italië met nat haar naar buiten ga, kan ik erop rekenen dat daar in de vijfhonderd meter wandelen naar het dorp minstens vijf keer een opmerking over wordt gemaakt.'

Italianen zijn ervan overtuigd dat je ziek wordt van met nat haar naar buiten gaan. Of eigenlijk zelfs al van nat haar hebben, ook binnen. Ik bezit geen föhn en ben nog nooit ziek geworden van nat haar, binnen noch buiten, maar als ik dat zeg, geloven ze me niet. Ik vertel Antonio dat ik vroeger vijf kilometer moest fietsen naar school en dat ik in de winter wel eens met bevroren haren op school aankwam. In de frons op Antonio's voorhoofd verschijnen de woorden 'onverantwoord' en 'kindermishandeling'.

'Wat mag het zijn vandaag?' vraagt hij.

Ik vraag om een stuk focaccia en een ons *salame* en hurk neer naast de hond om hem achter de oren te kriebelen.

'Hij houdt van knuffelen,' zegt zijn baasje. Dan legt hij een

hand in zijn nek en verklaart op ernstige toon: 'Ik ben jaren geleden een keer met nat haar naar buiten gegaan en sindsdien heb ik hier regelmatig pijn.'

Ik buig me iets dieper over de hond om mijn lach te verbergen.

Het naaldbos, dat we als inwoners van Cadestelle gemakshalve tot het dorp rekenen, grenst aan een beschermd natuurgebied, Le Rocche. Het park beslaat duizenden hectares wilde natuur. We hebben geen beren, zoals in de Dolomieten en de Abruzzen, maar wel wolven. Omdat het gebied zo uitgestrekt en dichtbebost is, kom je er zelden wilde dieren tegen: de kans dat ze zich nabij de menspaden bevinden is klein. Een paar keer is het voorgekomen dat ik opeens oog in oog stond met een ree, of dat ik zwijnen een weg zag oversteken. Slechts één keer zag ik een eekhoorn, hoog in de boom. 's Winters scharrelt er wel eens een das in de boomgaard achter mijn huis. De muizen, konijnen en hazen, de vossen, wolven, steenmarters, wezels en bunzingen heb ik nooit gezien.

Het stukje van Le Rocche waar ik regelmatig kom, beschouw ik als mijn verlengde achtertuin. Het natuurgebied bestrijkt een heel klein deel van het gebergte dat ons scheidt van Portovenuto. De nabijgelegen stuwmeren vormen het laagste punt. De hoogste top, die van de Monte Baita, ligt op bijna twaalfhonderd meter. Sommige flanken glooien vriendelijk, maar de meeste zijn venijnig steil. Le Rocche is zo goed als onbewoond, op één gehucht na, waar minder dan dertig mensen wonen, en enkele eeuwenoude boerderijen die verscholen in de bossen over het hele gebied verspreid liggen. In een daarvan woont Aurora, met wie ik bevriend ben geraakt.

Bij een boerderij op het Italiaanse platteland denken mensen al snel aan dromerige villa's in Toscane. Aan warme zomers en zachte winters, met diepblauwe winterluchten en adembenemende vergezichten. Vergeet dat beeld. Wie

hier woont, ziet enkel beboste berghellingen. In de lente en de vroege herfst is het hier aangenaam, maar de zomers schroeien, de late herfst is grijs en klam, de winter nat en koud. Natuurlijk zijn er ook mooie dagen, maar door de ligging heerst hier een ongunstig microklimaat. De gematigde en vochtige luchtstromen vanaf zee ontmoeten boven deze bergen de koude stromen van de Povlakte. Op de kammen vormen zich wolken en nevels, met zware regenval tot gevolg. En wind, veel harde wind. Al die nattigheid heeft één voordeel: de vele bergstromen en riviertjes, die in de hete zomers verkoeling bieden.

Op de eerste donderdag van het jaar is Cadestelle eindelijk vrij van wolken. De zon laat zich zien en honderddertig kilometer verderop steekt de puntige, besneeuwde top van de Monviso uit boven de horizon. Zo'n herkenningspunt voelt vertrouwd, als een baken. De gedachte dat achter die berg Frankrijk ligt, fascineert me. Daar, waar ze een andere taal spreken, ander voedsel bereiden, elkaar anders begroeten, zien ze dezelfde top boven het panorama uitsteken.

Vanuit mijn woonkamer kijk ik uit op het mooie gele huis van de familie Imbottiglia – wijnmakers die er het hele jaar zijn en die een paar honderd meter verderop een gigantische *cantina* hebben –, op de boomgaard tussen hun huis en het mijne, een voetbalveld, wijngaarden en daarachter een heuvelkam. Rechts van de heuvelkam, op een klein, wat lager heuveltje, staat het kasteel van het naastgelegen dorp. Het oudste deel stamt uit de tiende eeuw. De eigenaren zijn er zelden. In een huisje ernaast woont een bewaker met zijn honden, hij is er het hele jaar. Behalve een paar bijgebouwen en een kapel staat er niets op het heuveltje. In het diepe dal achter dat kasteel ligt een oude boerderij. Daar woont een schrijfster, alleen. Vanuit onze huizen kunnen we allebei het kasteel zien, maar niet elkaar.

Voor het eerst in weken waait het. De inwoners van Castelle zijn vertrouwd met die harde wind. Het waait in alle seizoenen, soms dagen achter elkaar, dag en nacht. Geen briesje dat de blaadjes aan de populieren gezellig doet ritellen, maar wind die takken van bomen breekt en tuinmeubels verplaatst. Het is hier gebruikelijk om tuinbanken, -tafels en -stoelen vast te binden of te verzwaren met kilo's bakstenen.

Aan het einde van de middag loop ik een van mijn vaste wandelroutes. Een stukje afdalen langs de provinciale weg, daarna een kwartier omhoog over een bospad en vervolgens weer naar beneden, langs het huis van Aldo, terug richting het dorp. Halverwege kom ik twee mannen met een Engelse setter tegen, vader en zoon, denk ik. De zoon draagt een jachtgeweer en een geel hesje, de vader een oranje. De zoon stuurt de setter, die een piepende lokalisatiehalsband draagt, aan weerszijden van de weg de struiken in. Ik probeer de aandacht van de setter te trekken als onze paden elkaar kruisen, maar hij is veel te druk met zijn werk om mij op te merken.

‘Wat zoeken jullie?’ vraag ik de mannen.

‘Van alles,’ antwoordt de zoon. ‘Houtsnippen, fazanten.’

‘Mooie vrouwen hebben niets te vrezen,’ voegt de vader toe met een grijns.

Een man uit het dorp heeft me wel eens verteld dat ze fazanten loslaten in het gebied voordat het jachtseizoen wordt geopend. Ik weet niet zeker of het waar is, maar ik denk het wel, want buiten het jachtseizoen heb ik hier nog nooit een fazant gezien.

In gedachten verzonken daal ik het laatste stukje naar mijn huis af. Het parfum van de forsythia dringt mijn neus binnen: de diva eist aandacht. Ik gehoorzaam en zie tot mijn verrassing dat ze dankzij de wind eindelijk is bevrijd van de vieze onderkant van haar jurk, die nu verfrommeld aan haar voeten ligt. Ze straalt, volledig in het geel.

Chocolademelk

Als ik denk aan het woord ‘bewolkt’, zie ik meteen een Nederlandse wolkenlucht voor me. Grillige vormen en wit- en grijstinten hoog in de lucht, die je het zicht op de hemel deels of geheel ontnemen. Het Italiaans kent twee woorden voor ‘bewolkt’: *nuvoloso*, voor als er wind staat en de wolken komen en gaan, en *coperto*, dat ‘bedekt’ betekent. ‘Bedekt’ is een term die beter past bij de winters op deze heuvel. Niet alleen de lucht is bedekt, maar ook het landschap, als een volgegoten mal. Soms is de nevel zo dicht dat ik het kasteel niet zie; soms zie ik alleen zijn vorm, iets donkerder grijs dan de ruimte eromheen. Waar ik eindeloos naar kan kijken is hoe zo’n wolk de boomtoppen raakt. Soms lijkt hij er bijna bovenop te liggen.

Ik heb mijn volledige vrijdag besteed aan een conflict met mijn boekhouder, mijn geest net zo ‘bedekt’ als mijn uitzicht. Als ik haar om vier uur ’s middags bel, blijkt dat we elkaar verkeerd hebben begrepen. Sinds ik long covid heb, ben ik bijzonder gevoelig voor stress. Een uur na het telefoontje lijkt mijn lichaam nog altijd onder spanning te staan. Alsof er duizenden mieren door mijn lichaam lopen. Ik besluit mezelf te troosten met een wandelingetje en een zakje chips met porchettasmaak. Als ik nu aan mijn vaste korte rondje begin, kan ik om halfvijf bij Antonio voor de deur staan, precies het tijdstip waarop hij na de middagpauze weer opengaat.

Veertig minuten later sta ik voor Antonio’s gesloten winkelje. Geen chips. Ik app een foto van het rolluik naar Emma,